'Thou hast made me endless, such is thy pleasure. This frail vessel thou emptiest again and again, and fillest it ever with fresh life' (Tagore)

VAN GODDELIJKE OPENBARING TOT HET PAARD VAN DE SCHILLENBOER
Een geschiedenis van het channelen

Wat is er fascinerender dan een geest die spreekt door het lichaam van een medium, en wonderbaarlijke boodschappen mededeelt? Iemand die in trance een 'wonderbaarlijke reis' maakt als Niels Holgersson, die op de rug van een zwaan vreemde streken bezoekt. Of met buitenaardsen mee gaat, maar wel tegelijkertijd hier op de bank blijft liggen en met vreemde stem diepzinnige inzichten uitdraagt. De fascinatie is van alle tijden, net als het verschijnsel. Daarover gaat dit verhaal: waan en waarheid van het channelen door de eeuwen heen.

(Door Frank Flippo)

Voor de oorsprong van het channelen moeten we terug naar de vroegste prehistorische tijden, of op expeditie naar de primitiefste stammen in de diepste oerwouden, wat op hetzelfde neerkomt. Want in die tijden en op die plaatsen is de sjamaan de bepalende figuur. De spirituele alleskunner in de stam, voor wie de geestelijke reis en het channelen van entiteiten zeer belangrijk is. Via de sjamaan raadpleegt men de voorouders en de goden. Voor dit laatste trekt de sjamaan vaak een griezelig kostuum aan en worden hem allerlei giftige preparaten toegediend die hem in een soort delirium brengen. Of door monotone zang en muziek wordt een trance opgeroepen, een toestand van intense concentratie die de sjamaan in staat stelt in een nogal theatrale manifestatie te spreken door de geest van de ander. Bij centraal-aziatische volken als Mongolen en Tibetanen leeft het sjamanisme nog sterk.

De Dalai Lama vertelt in zijn autobiografie hoe hij zich vroeger af en toe bediende van een medium. Het vele kilo's wegende kostuum waarin het medium zich hulde was normaal gesproken veel te zwaar om te dragen, maar als de entiteit in hem voer, kon het medium er krijgshaftige dansen mee voeren en zelfs springen. De Dalai lama omschrijft de opgeroepen god of demon als een eigenzinnige, soms boosaardige figuur met heel specifieke karaktereigenschappen. 'Mij was hij gelukkig altijd goed gezind'. De Mongoolse schrijver Galsan Tschinag vertelt in zijn boek 'Het land van de toornige wind' over zijn sjamanistische stam en dat niet iedereen sjamaan kan worden: het waren altijd mensen die van jongs af die bijzondere band met geesten hadden, in zichzelf mompelden, visioenen kregen. Elke clan had zijn eigen groep geesten en voorouders, en als de sjamaan van de clan ging sterven, droeg hij die als een groep kwetterende stemmen over op zijn opvolger.

De historisch tweede vorm van een channel is 'de oude wijze man of vrouw in het bos'.
In de primitiefste stammen had je alleen tijdelijke afzondering, maar in het oude India, China en Midden-Oosten werd het channel vaak een instituut dat je opzocht in de wildernis. In het oude Griekenland heette zo iemand een orakel, in India een yogi, bij de Kelten een druïde In de fluisteringen van de heilige boom kon deze vrouw of man verstaan wat de goden zeiden. Zo'n wijze zat vaak onder een heilige boom, iets wat je nog terugvindt in het verhaal van de Boeddha met zijn bodhi-boom waaronder hij het nirwana bereikt, of bij de Indiase saddoes die graag onder heilige bomen zitten te mediteren.

GODDELIJKE INSPIRATIE
Waar de spontane overlevering plaats maakt voor 'heilige boeken', worden deze onveranderlijk voorgesteld als ontstaan door goddelijke ingeving of gedicteerd door God. Dit geldt zowel voor de alleroudste wijsheidsgeschriften, de Indiase Veda's (1500 v. Chr) als voor recente, zoals het negentiende-eeuwse Boek van Mormon of nog actueler, *A Course in Miracles*, onlangs vertaald in het Nederlands.
Wie de ontstaansgeschiedenis ontrafelt van boeken als de Bijbel en de Veda's, is eerder geneigd aan te nemen dat er weliswaar gechanneld is in de beginfase, maar dat de voorstelling dat de woorden van A tot Z uit goddelijke mond afkomstig zijn, niet klopt. Er bestaat namelijk een eindeloos aantal oudere edities die onderling aanzienlijk verschillen. Waarschijnlijk zijn de oerteksten gechanneld, maar vervolgens door eeuwenlange mondelinge overlevering, overschrijvingen en een intensief proces van schiften en elimineren geleidelijk veranderd. Beweren dat teksten letterlijk gechanneld zijn, is aantrekkelijk omdat je goden niet kunt tegenspreken. En wie verklaart dat zijn teksten van hogerhand zijn, plaatst zichzelf buiten schot. Channelen heet dan: teksten die rechtstreeks door een onzichtbare geest zijn overgebracht. In dat 'rechtstreeks' zit de moeilijkheid. Want ook beroemde literaire werken beroepen zich vaak op goddelijke inspiratie. De vraag is dan of de schrijver zich bedient van een sociaal wenselijk stijlmiddel, of van de adem der muze.

Maar als Homerus 'Zing mij in, muze' vraagt aan het begin van zijn Odyssee, zit hij aan de bron. Want de muzen waren gechannelde geesten. De door de muze geïnspireerde dichter of zanger werd beschouwd als het lichamelijke voertuig voor het muzengezang. Homerus was blind, dus analfabeet.. Nog altijd geldt blindheid bij

sjamanenvolken als een teken van uitverkiezing; een blinde geldt als bijzonder geschikt om het goddelijke door te geven.

De oude Grieken noemden de geesten van de doden *keres*, men geloofde dat ze ontsnapten uit de kruiken waarin de lijken werden opgeslagen, en vervolgens rondspookten in de huizen van de levenden. Rond de zesde eeuw voor Christus gebruikten de Dionysici van Thracie sjamanen als channels om te communiceren met *theoi*, onsterfelijke wezens met bovenmenselijke krachten. Ook voor de Orfische, en *Eleusinische* mysterie-sekten was channelen belangrijk. Oude Griekse filosofie, met name die van Pythagoras, Herakleitos en Plato vertoont hiervan de sporen. Al in 540 voor Christus gebruikte Pythagoras een soort Ouija-bord: een 'mystieke tafel' op wielen die ronddraaide en naar symbolen wees die vervolgens werden geinterpreteerd door de filosoof zelf, of zijn leerling Philolaus..
In Plato's *Theagetes* zegt Socrates: 'Bij de genade der goden, sinds mijn kindertijd ben ik bezocht door een semi-goddelijk wezen wiens stem mij van tijd tot tijd afhoudt van de een of andere daad, maar nooit richting geeft aan wat mij te doen staat' .
In Dodona, Delphi en andere plekken woonden channels, die voorspelden door in trance te gaan. Enkele van de beroemdste bedienden zich van een exclusieve geest, tegenwoordig 'geleidegeest' genoemd. Orakels woonden vaak in rotsholtes, en stelden zich voor dat de geesten omhoog kwamen uit de onderwereld door barsten en kloven in het gesteente.

Sommigen beweren dat in het oude Egypte het channelen zijn intrede deed als manier van communiceren met de doden. De Egyptenaren ontwikkelden de opvatting dat de geest van de dode (ba), de kenmerken van de levende persoon bewaart: een priester blijft na zijn dood priesterlijk, een boer blijft boer. Dit werd later door christendom, jodendom en islam overgenomen. Rond 1350 voor Christus ontving farao Achnaton zijn visioen van monotheïsme in een droom Achnaton ontpopte zich als een soort dweperige sekteleider en de eerst bekende beeldenstormer. Hij verbood het veelgodendom en stichtte zijn eigen stad in de woestijn, die al na enkele tientallen jaren, na zijn dood, werd verlaten; na hem gingen de Egyptenaren over tot de oude orde van de dag om bijvoorbeeld op passende momenten de papyrusdocumenten te raadplegen met aanwijzingen over hoe de geest in het lijk te brengen, en het te dwingen de toekomst te onthullen.

Deze praktijken werden in het oude Griekenland en Rome nog veelvuldig beoefend. Cicero, de vooraanstaande Romeinse rationalist, waren ze een doorn in het oog."Niet verbazend te ontdekken dat mensenoffers noodzakelijk zijn voor het succesvol oproepen van geesten. Of de geest wordt bevolen in een lijk te gaan, hetzij in dat van het slachtoffer of een uitgekozen lijk of zie Lucianus' Pharsalia, van de begraafplaats waarin de inzinging plaats vindt.' Intellectuele Romeinen lieten zich kritisch en skeptisch uit over geestenbewering, zoals tegenwoordig de wetenschappers. Kritiek is geen tirannie. Die ontstond pas met de opkomst van het geloof in een God, het monotheïsme zoals dat door islam, jodendom en christendom wordt uitgedragen, en is altijd het sterkst geweest in de gebieden waar deze religies de boventoon voerden.

CHANNEL MOHAMMED
Deze godsdiensten konden echter niet ontstaan zonder figuren ten tonele te voeren, die stuk voor stuk overtuigende voorbeelden zijn van channels. Mohammed had naar eigen zeggen meerdere ontmoetingen met de engel Gabriel, wiens boodschappen in de Koran staan opgetekend. Sterker, de hele Koran werd hem gedicteerd door God. "God legde me de woorden in de mond" Dat ook de Israëlieten zich ontwikkelden van veelgodendom naar eengodendom, zie je in de Thora in het gebruik van het meervoudige Kanaanitische naamwoord *elohim*, goden, als de enkelvoudige naam van de Ene God. Vroeger waren de elohim allerlei geestelijke krachten: goden, overledenen en engelachtige wezens. Van de eerste vijf bijbelboeken dacht men lange tijd dat Mozes die geschreven had. Mozes, de eerste channeler die de Israëliërs profeet noemden. Want Mozes kende de geschiedenis van zijn volk niet uit eigen ervaring, maar doordat hij die direct doorkreeg van Jahweh. Latere profeten als Samuel, Elia, Eli, Ezechiel, Jeremia, Jesaja, David en Salomo channelden Jahweh door helderziendheid, helderhorendheid of beide. Wie andere geesten channelde dan Jahweh werd ter dood veroordeeld als heks, tovenaar of geestenbezweerder. Maar in 1 Samuel 28 gaat de heksenverbieder Saul wel naar de Heks van Endor. Hij wil dat zij hem de informatie over Samuel geeft die God hem onthoudt. 'De vrouw zei tot Saul: ik zag goden opkomen uit de aarde. Hij vroeg haar: Van welke vorm is hij? Zij zei: een oude man komt op, en hij is bedekt met een mantel. Saul begreep dat het Samuel moest zijn, en Samuel zei tot Saul: Waarom heeft gij mij gestoord in mijn rust, om mij op te roepen?'

Jezus, de stichter van het christendom, beweert zowel God te zijn als God te channelen.
Cicero's beschrijving van geesten die in dode lichamen worden gelokt, komt overeen met hoe Jezus Jarui's dochter opwekt (Marcus 5: 39-40), of Lazarus (Johannes 11:39-44) of de geesten van Mozes en Elia tijdens de

Transfiguratie (Lucas 9:28-36), of, hoe God Jezus doet herrijzen op de derde dag (Mattheus 28:9, Lucas 24:13-26, Johannes 20:11-18)
Jezus lijkt ook anderen channel-vermogens toe te bedelen:"Want het zal u gegeven worden in hetzelfde uur waarop ge zult spreken',' Want het is niet gij, maar de geest van de Vader die in u spreekt' (Mattheus 10:20) Saul channelt de dode Jezus op de weg naar Damascus, en wordt blind; wanneer hij zijn gezichtsvermogen terug krijgt, bekeert hij zich tot het christendom en wordt zijn machtigste profeet, Paulus. Johannes van Patmos' visionaire beschrijving in de Openbaring klinkt als gechanneld: 'ik was in de Geest op de dag van de Heer, en hoorde achter mij een grootse stem, als van een trompet, die zei …' (Openbaringen, 1:10)
De terugkeer van Jezus na zijn dood op aarde, lijkt op die van een ongelukkig gestorvene die geen rust kan vinden voordat alles 'gedaan' is. Door zich te tonen en te communiceren, kan hij zijn nood lenigen en de achtergeblevenen hoop geven en vertellen dat het 'goed' is. Vreugde heerst alom. De wederopstanding doet geloven dat het debacle van de kruisiging is veranderd in een overwinning. De apostelen komen weer samen.

Wij kunnen gerust aannemen dat aller aandacht zich hierbij vestigde op diegenen die hem visionair hebben aanschouwd. Hierna is Jezus wellicht bij andere gelegenheden gezien en gehoord door helderziende volgelingen, en communiceerde hij ook door mediums of liet zijn stem horen in hun nabijheid. Zo zaaide Jezus de kiemen van de wereldkerk die zich ontwikkelde onder de titel die zijn volgelingen hem gaven, de Christus. Sommigen beweren dat de gedachte een stichter van een wereldreligie te zijn, bij zijn leven nooit bij Jezus opkwam, laat staan dat gezien worden door treurenden, de vlam in de pan zou zijn die de wereld in lichterlaaie zou zetten. Maar dat gebeurde, en toen de christelijke kerk zijn macht eenmaal gevestigd had, bracht zij nog zwaarder geschut dan voorheen in stelling tegen de channels. Voortaan waren het bezetenen, die het Kwaad opriepen en onreine geesten. Spontane channels dreef men 'de duivel' uit, bewuste channels werden terechtgesteld. Er waren ook channels die heilig werden verklaard, maar dat was als mediums grote populariteit verwierven of goedkeurig oogstten bij wereldlijke of kerkelijke autoriteiten. Als je de spirituele vrouw die zich aan je kenbaar maakt benoemde als Maria, kon je heilig worden. Noemde je haar Isis of Astarte, dan wachtte het vuur..

Heilige channels waren bijvoorbeeld de Straatsburgse Sint Odile in de zevende eeuw. Een vrouw uit een Keltische kloosterorde, die gebruik maakte van Ierse waarzegsteentjes. In de twaalfde eeuw Hildegard von Bingen uit het Duitse Rijnland, die als kind al visioenen had en haar wereld verbaasde met haar kunstzinnige mystiek. Richard Rolle van Hampole uit de veertiende eeuw, de eerste grote Britse mysticus. Jeanne d'Arc in de vijftiende eeuw, boegbeeld van *la douce France*, hoorde stemmen en belandde als ketter op de brandstapel. De voorspeller en wichelaar Nostradamus in de zestiende eeuw was zo slim niet op te komen dagen toen de Inquisitie in Zuid-Frankrijk hem ontbood om de tegen hem geuite beschuldigingen te weerleggen.
Teresa van Avila en Juan de la Cruz, ook zestiende-eeuwers, wisten net als Von Bingen en Odile hun extatische visioenen in de zestiende eeuw in een strikt katholieke context onder te brengen en bleven zo behouden.

NEW JERUSALEM
Geleidelijk, vanuit Italië herontdekten humanisten de wijsheid van de oude Grieken en Romeinen en daarmee de menselijke persoonlijkheid en het individu. De bevrijding hiervan kon aanvankelijk nog slechts binnen universiteits- en kloostermuren plaats hebben, de omklemming van het religieuze conformisme was nog te hevig. De eerste voorzichtige kritiek op de vervolging van andersdenkenden werd hoorbaar, al kwam een humanist als Giordano Bruno nog gewoon op de brandstapel . Volksgerichten, Inquisitie en verkettering waren de gehele zeventiende eeuw aan de orde van de dag. George Fox, medium en stichter van de mystieke christelijke beweging de Quakers in de zeventiende eeuw, moest nog altijd oppassen. De mystieke rozenkruisers-orde werd in 1614 gesticht in het diepste geheim.

Pas ten tijde van Emmanuel Swedenborg, in de achttiende eeuw, begon heel voorzichtig de religieuze tolerantie toe te nemen. De theoloog Swedenborg durfde het aan om publiekelijk te beweren dat er een rijk bestond van afgestorvenen dat met de mens al tijdens zijn leven in verbinding staat en dat zich aan de mysticus openbaren kan. De bres die verlichte rationalisten als Hume en Voltaire sloegen in de religieuze zelfgenoegzaamheid, creëerde ook ruimte voor de esoterie. Onder invloed van de Verlichting werden de heksenvervolgingen in de achttiende eeuw gestaakt, maar omwille van lijfsbehoud bleef de esoterie nog lange tijd grotendeels ondergronds. Het werd wel, onder strikte voorwaarden, mogelijk je aan te sluiten bij geheime herengenootschappen als de vrijmetselarij (gesticht 1717), die tolerant en niet onwelwillend stonden tegenover mediums. In Londen ontstond de Swedenborgian Church of New Jerusalem. De vader van William Blake kerkte er in gezelschap van zijn begaafde zoon. William Blake had als kind visioenen van engelen en spookachtige monniken, en voerde gesprekken met de Maagd Maria, de aartsengel Gabriel en diverse historische figuren. Niet verwonderlijk dat Blake als schilder onderwerpen koos als 'Saul bezoekt de heks van Endor". Blake bleef in de rationalistische achttiende eeuw een tragische, onbegrepen figuur. Een ander fenomeen uit die tijd was de Duitse arts Franz Anton Mesmer (1734-1815), die mensen in een trance bracht om hun 'helend magnetisme' op te

wekken. Mesmer veroorzaakte een ware rage, ook in Frankrijk en Engeland. Natuurlijk werd ook hij in de ban gedaan door wetenschappers. Niet alleen Mesmer en Blake, ook Wolfgang Amadeus Mozart zou naar de huidige maatstaven een channel worden genoemd. Hij zei dat hij zijn muziek 'hoorde' voor hij die opschreef.

De Romantiek die zich begin negentiende eeuw aandiende, wakkerde de belangstelling voor het irrationele en onderbewuste aan. Geestverschijningen waren ineens aangenaam griezelig, boeiend en exotisch. In dit klimaat konden mediums zich openlijker manifesteren, al leek dit nog niet in de verste verte op de ontvangst waarop channels anno 2000 kunnen rekenen. Tot in de jaren zestig van de twintigste eeuw bleef ook in de meest verlichte kringen voorzichtigheid geboden.
In 1837 vroeg een groep overleden Indianen toestemming de lichamen te gebruiken van enkele Shakers ergens in de staat New York, nog steeds Indiaans land in die dagen, om verbinding te maken met de aarde. En een hele stam nam de Shakers over, zingend, dansend, etend en pratend met elkaar in hun eigen taal.
Ralph Waldo Emerson (1803-1882) van de Amerikaanse Transcendentalisten, behoort tot de allergrootste essayisten in de Engelse taal. Hij ging schrijvend in trance, om later met grote interesse terug te lezen wat hij had geschreven.
De belangstelling voor bijzondere contacten met de bovenwereld neemt in de negentiende eeuw enorm toe, Theosofie maakt de esoterie voor een groter publiek toegankelijk, net als het rond 1850 opkomende spiritisme. De spiritisten channelden in de vorige eeuw entiteiten als Morya, Kuthumi, st. Germain en Djwhal Khul. Nog voor de geboorte van deze stromingen kreeg ene Jacob Lorber (1800-1864) al boodschappen van Jezus door. In 1843 schreef Andrew Jackson Davis zijn *Principles of Nature*, en in New York verklaarden Cobbler en de heer Paris zich medium. Allan Karder schreef zijn *Book of the Spirits*, de bijbel van de spiritisten in 1856, een theorie over zielsverhuizing.

Tegen het midden der negentiende eeuw, kwam het spiritualisme op, een vorm van spiritisme, via de zusjes Fox in Hydesville, New York, Kate Fox spoorde in 1848 een spookgeval op door in de kelder van het bewuste huis naar een plek te wijzen op de grond. Toen daar werd gegraven, kwam er het skelet boven van de vermoorde heer Splitfood. Ze maakte met haar zusjes Margaret en Elisabeth tournees en deed de beweging uitgroeien tot aan beide zijden der Atlantische Oceaan, met net na de eerste wereldoorlog een piek van tientallen miljoenen aanhangers. Een belangrijke reden voor spiritisten om aan channelen te doen, was om te bewijzen dat er leven bestaat na de dood. Een klassieke seance speelt zich af in een schemerdonker vertrek waar kaarsen branden en een wat spookachtige sfeer heerst. Er kunnen verschijnselen optreden als dansende tafels, ectoplasma, stemmen en geluiden. Boodschappen van aldaar opgeroepen geesten zijn vaak chaotisch, onvolledig of cryptisch. Een heel verschil met de complete boekwerken die tegenwoordig worden ontlokt aan de channels. Al is hier enige reserve op zijn plaats, zie verderop.

DICKENS GEEST
Met de schrijver Dickens was iets vreemds aan de hand. Dickens stierf tijdens het schrijven van de *Mystery of Edwin Drood*, jaren later dicteerde zijn geest aan het medium Thomas James het slot. Ook volgens literaire critici was dit precies de stijl van Dickens.
En tsaar Alexander de Grote en de Amerikaanse president Lincoln schijnen ongeveer op hetzelfde ogenblik in 1861 vanuit de geestenwereld het bevel te hebben gekregen om de slavernij af te schaffen. Lincoln bediende zich hiertoe van zijn eigen channel, Nettie Colburn.
De internationale wetenschappelijke gemeenschap stortte zich met massale onderzoekingen op het fenomeen channelen, maar veel van de beroemdste channels, Daniel Home, Florence Cook en Eusapia Palladino, deed de wetenschappers paf staan door elke test, bedoeld om bedrog aan het licht te brengen, te doorstaan. Sceptici sneerden dat niemand gemakkelijker te foppen is dan een wetenschapper. In 1885 onderzocht de harvard-psycholoog William James echter het medium Lenore Piper en raakte volkomen overtuigd dat zij over bovennatuurlijke gaven beschikte. Ook andere mediamiek begaafde lieden, die beweerden hun inzichten te ontlenen aan visioenen, hielden niet op de wereld te verbazen, zoals de briljante Indiase wiskundige Ramanuyan, uit Erode, Tamil Nadu. (1887-1920)

In de tweede helft van de negentiende eeuw is mevrouw Blavatsky een van de eersten om oosterse wijsheid naar het westen te brengen. In heel Europa wordt in die tijd de kritiek op het kolonialisme luider. De beginnende dagbladpers brengt de uitwassen onder de aandacht van het grote publiek. Multatuli schrijft zijn onvolprezen Max Havelaar en wereldwijd klinken pleidooien voor het afschaffen van de slavernij. De spirituele waarden van niet-westerse culturen worden ontdekt en met veel belangstelling gelezen in de reisverslagen van Engelsen en de gedegen klassieke vertalingen van geleerde Duitsers.

Mede dankzij hen weten we nu ook meer over channelen in niet-westerse culturen.

CHINEZEN EN INDIANEN

De oude Chinezen gebruikten het woord *woe* voor channels. In de eerste eeuw schreef Wang Ch'ung:' de doden spreken door levende personen die zij in een trance brengen; en de woe drumt zijn duistere akkoorden, roept omlaag naar de dode zielen van de doden, die dan spreken door de mond van de woe.'
De rol van de woe werd meestal waargenomen door vrouwen. Onder invloed van hennepwierook orakelden zij. De Chinezen waren ook de eersten die een *planchette* gebruikten. Hij leek op de Ouija borden van vandaag. Ze hadden ook een *chi*, die leek op een wichelroede. Als de geesten erin afdaalden begon het te bewegen, en schreef de boodschappen op papier of in het zand. De elfde-eeuwse schrijver *Shen Ku* beschrijft het onder de naam droom stortvloed geschriften, die ontstaan in een vloeiende gang van dagbewustzijn tot een hypnotisch ervaren. De godin *Tzu-Ku-Shen* regeert het automatische schrift, maar ook de latrine. Zo wordt het chaotisch legen van de darmen dus met de het uitstorten van de geest vergeleken. Overal in de Chinese symboliek vind je dit soort kolderieke geest-lichaam metaforen. Tzu-Ku-Shen werd voorzitter van de Raad van Onsterfelijken op de mythische Koenloen-berg, hanterend het magische inktpenseel genaamd de Vliegende Feniks. Mediums waren meestal vrouwen, die net als in het westerse spiritisme fungeerden als 'amanuensis der spoken'. Wat het medium uitspuwde, varieerde van wartaal tot gecanoniseerde religie. In stadssamenlevingen zijn de mediums vaak mannen, in agrarische samenlevingen meestal vrouwen.
Veel taoïstische teksten ontstonden op deze manier. Net als Tibetaanse tantrische teksten, werden ze soms aangetroffen in een zeer ver verleden binnenin een rots, levend hout, onder water of een andere onmogelijke plek. De vinder was altijd een wijze. Sommige teksten worden beweerd geschreven te zijn in het 'wolkenschrift van de geesten', dat opstijgt vanuit hun grotten naar deze wereld. In het taoïsme wordt een 'verlichte staat' ook wel omschreven als spontaan overlopen met verlichte woorden, die spontaan hun inbedding vinden in de taal, zoiets als het spreken in tongen dus. Zoals vaak bij religies, werd ook de taoïstische stroming Mao Shan gesticht door twee mediums.

Ook in de westelijke hemisfeer van onze planeet traden mysterieuze oude beschavingen aan het licht, die ook op het gebied van channelen er hun eigen gewoontes op na hielden. De Inca's gebruikten in hun wereldrijk *Tawantinsuyo* de gewijde middelen coca en chicha (maisbier) als link tussen het heilige en het profane. Orakels op afgelegen plekken in de Andes gebruikten deze middelen om de Inca van dienst te zijn als hij hen kwam opzoeken als mediator van de goden. Ook nu nog beschikken de afstammelingen van de oude inca's in Peru over *vegetalistas*, mensen die plantenmagie bedrijven door de 'ziel van de plant' door hen te laten spreken. De vegetalistas geloven dat hun kennis van de planten zelf komt. Met name grote bomen zijn zeer krachtige *'plant teachers'*.
In de tropische gebieden van Midden-Amerika heersten de jaguar priesters van het Maya-volk. De Maya's noemden hem *chilam*. Het was een sjamanenfiguur die in trance boodschappen ontving van de doden. Priesters die om hem heen stonden, vertaalden zijn woorden. De *balam* waren de jaguargeesten, die ook veel macht hadden. Door hallucinogene paddestoelen te verorberen en amfibieën als padden, door tabak te roken en net als de Egyptenaren waterlelies te consumeren, brachten de chilam zichzelf in de gewenste toestand.
In hun bewaard gebleven heilige boek *Popol Vuh* of *Pop Wuh* en hun geschiedschrijving in de *Annalen der Cakchiquelen* is er nog veel van te vernemen. Hun hiërogliefen vertonen ook een *waybil* of sjamanenhuis.
De indianen van Noord-Amerika, tenslotte, onderscheidden vaak *nahual*, geleidegeesten, die net als in de Chinese astrologie staan voor de 'onzichtbare begeleider in het woud die je raad geeft.' En die natuurlijk alleen door de ervaren medicijnman veilig is op te roepen. In West-Nepal wonen nog altijd de Tamang sjamanen, die ons veel kunnen leren over wat zo iemand doet. In Nepal zijn ze tevens arts en psychotherapeut. Zij geven een diagnose van de problemen en voeren vervolgens rituelen uit om de kosmische orde te herstellen.
Van groot belang voor het begrijpen van de herkomst van de boodschappen is het ontzaglijke geheugen voor heilige, oraal overgebrachte teksten van deze lieden.

DROMENDE DOKTER
De dichter Yeats (1865-1939) zou met name zijn latere poëzie, toen hij steeds occulter werd, te danken hebben aan zijn mediamieke vrouw. Hoeveel van onze grote literatuur, muziek en filosofie danken wij aan de 'dode zielen'? Yeats blijft boeiend, maar onbetwist de grote voorloper van het naoorlogse channelen was Edgar Cayce (1877-1945) Als kind had hij onzichtbare vriendjes die verdwenen als er levende op kwamen dagen, maar pas op zijn 24ste kreeg hij als arts zijn eerste mediamieke ervaringen. Voordat Arthur Lammers hem jaren later in contact bracht met het occultisme, dicteerde hij jarenlang in trance medische adviezen. Op deze wijze ontdekte hij ook het middel om zijn stembanden weer tot leven te brengen, nadat hij met stomheid was geslagen. Aanwezigheid van occultisten stimuleerde om meer die kant uit te gaan, misschien een soort telepathie. Want wat een medium brengt is zo goed als nooit nieuw. De inhoud is bijna altijd terug te vinden in wat meestal door de omgeving gedacht en geschreven is; dat geldt evengoed voor spirituele als voor literaire werken.

Het naoorlogse channelen schrikte in de jaren vijftig het gezapige Nederland op met de Greet Hofmans-affaire, alweer zo'n dame die een hooggeplaatste persoon adviseerde door in trance te gaan, en beweerde haar boodschappen door te krijgen van Jezus of God. Ditmaal was de klant geen Russische tsaar of Amerikaanse president, maar onze eigen koningin Juliana. Bernhard accepteerde Hofmans niet en wendde al zijn vermogens aan om Hofmans bij haar weg te krijgen, inclusief het inlichten van regering, pers en vrienden. Uiteindelijk lukte dat. De affaire illustreert hoe weinig de tijd rijp was voor iemand als mejuffrouw Hofmans.

De beroemdste channels, Jane Roberts van de Seth-boeken en Barbara Schuhman van *A Course in Miracles*, ontvingen enkele jaren na de Hofmans-affaire, begin jaren zestig, hun eerste boodschappen. Bijna veertig jaar later zijn de Seth-boeken bijna gemeengoed en ligt de Cursus in Wonderen in onze eigen taal in de winkels.
De huidige omvang van het channelen is moeilijk te schatten omdat de meeste channelers onafhankelijk opereren. Twee Amerikaanse organisaties samen, *Spiritual Frontiers* en *Free Soul*. Hebben samen al 30.000 leden. Shirley McLaine en Rosemary Altea zijn recentere channels.
En er zijn veel valse profeten. Neem nu mevrouw Knight met haar Ramtha, een krijger uit Atlantis volgens haar. Ze heeft copyright op hem aangevraagd. Om "Ramtha' te doen spreken, hoeft ze tegenwoordig niet eens meer in trance te gaan. Haar werk is vrij eenvoudig te ontmaskeren als bedrog. Net als Kryon en andere 'entiteiten' lijkt hun lijzige, met bijbelverwijzingen doorspekte taaltje vol modieuze termen verdacht veel op het normale dagelijkse taalgebruik van de auteurs. Maar wat te denken van kunstenaars als Luis Gasparetto, die in vijf minuten een overtuigende Degas, Picasso of Modigliani kunnen neerzetten? Of de actrice die Blanche speelde in *A Streetcar Named Desire* en wekenlang volledig de persoonlijkheid van Blanche aannam, zo sterk was dit fictieve karakter?

Het valt zeker onder hedendaagse channels niet mee om echt van nep te onderscheiden. Zo gebeurt channelen niet altijd in trance. Je hebt channels die bij blijven. Sommigen willen slechts spreken van 'inspiratie' en zitten gewoon te schrijven. Het enige wat hen van een gewoon schrijver onderscheidt, is hun bewering dat hun product van hogerhand komt. Hoe ver zitten we dan nog van de estheet Willem Kloos en zijn 'ik ben een God in het diepst van mijn gedachten'?
Ook hoog aangeslagen channels als Jane Roberts, schreef boeken die alleen maar in de USA geschreven hadden kunnen worden en probleemloos past in de stroming van positief denken ideologie en het bijbehorende pragmatisme. Deze stroming leunt zwaar op de Indiase *Vedanta*-filosofie, vooral wat betreft de opvattingen over het kwaad. De Seth-boeken bevatten verder veel typische sciencefiction begrippen als parallelle universums en multi-dimensies. Jane Roberts schreef onder haar eigen naam romans die sterk doen denken aan Seth.
Seth heeft net als Roberts van Einstein gehoord. Roberts was gek op Emerson en niet toevallig heeft ook Seth het over Emersons *Oversoul*.

Dit alles hoeft geen afbreuk te doen aan haar integriteit, en doet niets af aan de literaire kwaliteit van de Seth-boeken. Steeds zie je bij channels dat de sociale omgeving en hun kennis in grote mate bepalend is voor hun eigen boodschappen. Niet toevallig wordt in de teksten van de in Engeland opgewekte entiteit Ramala juist weer sterk verwezen naar de in Brittannie inheemse elfen en *'fairies'* en wemelen ze van de ideeën vrij naar Findhorn, Benjamin Creme, Alice Bailey en de Engelse theosofie.
De menselijke geest bevat een reservoir aan vergeten herinneringen die onder bijzondere omstandigheden weer omhoog komen. Bijvoorbeeld tijdens een trance of een abnormaal verhoogde concentratie. Dat dit bij Blake tot meesterlijke gedichten leidde, kon doordat zijn vermogen vage dingen puntig onder woorden te brengen, dat van zijn tijdgenoten vele malen overtrof.

Channelen is pas sinds de tweede helft van de jaren tachtig bekend bij een miljoenenpubliek, dat bestaat uit mensen die mediums bezoeken voor hulp en advies, en die proberen in hoeverre zij zelf kunnen channelen. Verantwoordelijk voor deze populariteit zijn met name de Seth-boeken, *A Course in Miracles*, en een hele vracht 'mindere goden' als Ramala, Ramtha, Kryon en nog veel meer. In veel latere New Age-boeken vind je overeenkomsten met Seth. Roberts' boeken gaf velen moed om hun eigen vage veronderstellingen en zelf gehoorde stemmen serieus te gaan nemen.

Ook een sekte als Scientology werkt met een soort geleidegeesten. Amerikaans mysticisme dat in haar huidige vorm minder verschilt dan je zou willen van Huizinga's beschrijving uit de jaren twintig in zijn Mensch en Menigte in Amerika. Op zijn slechtst is channelen: opzettelijk je bron mystificeren om je verhaal een grotere autoriteit te verlenen. Of grossieren in halve leugens, zoals de omgevallen boekenkast Mulisch doet als hij zegt: ik lees niet, ik schrijf.
Weinig vertrouwenwekkend is ook de constatering dat de entiteiten die gechanneld worden, bijna altijd vooraanstaande lieden zijn als oude Chinese filosofen en mythische koningen. Het paard van de schillenboer zit er nooit bij. Voorzichtigheid blijft dus geboden.

Maar op zijn best is Channelen: de eeuwige en mystieke openbaring van de goden, die in ons allemaal zit maar slechts bij uitzonderlijk begaafde mensen aan de dag treedt. En zulke werken lees je het liefst stuk voor stuk uit.